

Katarzyna Utnik-Banaś

Katedra Zarządzania i Marketingu w Agrobiznesie
Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

Badanie zdolności kredytowej gospodarstwa drobiarskiego na przykładzie wybranego banku spółdzielczego

Wstęp

Przemiany gospodarcze w naszym kraju pociągały za sobą zmiany, których sprawne funkcjonowanie było w dużym stopniu uzależnione od organizacji systemu finansowego. W gospodarce rynkowej banki i ich działalność sprzyja rozwojowi gospodarki, przedsiębiorczości i konkurencji. Banki przystosowały się do działalności w warunkach rynkowych, uzyskały większą samodzielność i niezależność w podejmowaniu decyzji. Zmiany nastąpiły również w organizacji banków spółdzielczych, które stworzyły jednolitą grupę bankową, obsługującą głównie branżę żywnościową. Istniejący system spółdzielczości bankowej jest oparty na doświadczeniu i dorobku polskiej spółdzielczości kredytowej, jak również doświadczeniach tego typu organizacji bankowych w sąsiednich krajach o wysoko zaawansowanej gospodarce rynkowej. W pozostałych krajach Unii Europejskiej banki spółdzielcze stanowią solidną, nowoczesną i dynamiczną strukturę. Banki spółdzielcze z jednej strony podlegają wszelkim wpływom i uwarunkowaniom rozwoju całego sektora bankowego i są tym samym zmuszone do świadczenia usług bankowych typowo komercyjnych i na najwyższym poziomie, z drugiej zaś forma spółdzielcza obliguje je do uczynienia z niej atutu wyróżniającego, skłaniającego do wyboru właśnie tego, a nie innego banku przez klientów – rolników [Gniewek 2003, s. 20–21].

Dla polskiego rolnictwa korzystanie z kapitałów obcych, którymi są głównie kredyty bankowe, stało się siłą napędową, umożliwiającą przeprowadzanie niezbędnych inwestycji w gospodarstwach, które podjęły się modernizacji i dostosowania produkcji do standardów unijnych, ale także prowadzenie bieżącej działalności produkcyjnej. Sieć banków spółdzielczych w każdym województwie wraz z Bankiem Gospodarki Żywnościowej SA tworzą ważny system obsługi finansowej rolnictwa i agrobiznesu.

Celem opracowania jest badanie zdolności kredytowej przedsiębiorstwa rolniczego oraz podejmowanie decyzji kredytowych, zaś podmiotem – ferma drobiarska kredytowana przez badany bank spółdzielczy położony w południowej Polsce.

Materiał badawczy i metoda

Proces podejmowania decyzji kredytowych omówiono na przykładzie wybranego gospodarstwa rolniczego, zajmującego się produkcją drobiarską, kredytowanego przez jeden z banków spółdzielczych południowej Polski, natomiast banki spółdzielcze udzielając kredytu wszystkim klientom podejmują setki takich decyzji.

Dokonano analizy i oceny zdolności kredytowej kredytobiorcy za pomocą wybranych wskaźników z zachowaniem metodyki stosowanej w rozpatrywanym banku spółdzielczym. Ocena finansowo-ekonomiczna została przeprowadzona na podstawie danych liczbowych zawartych w sprawozdaniach finansowych (tj. bilansie i rachunku zysków i strat) za 2006 rok oraz na podstawie prognozowanych sprawozdań finansowych za kolejne lata 2007–2022. Docelowa wielkość produkcji i sprzedaży została zaplanowana do 2008 roku. Uzyskane materiały analizowano według danych bieżących.

Wybrane wskaźniki określające zdolność kredytową policzono dla lat 2006–2022. Oceny sytuacji finansowej dokonano z wykorzystaniem kryteriów ilościowych za pomocą wskaźników finansowych [Bień 1996, Metodyka oceny zdolności kredytowej... 2007]. Korzystano z danych finansowych i statystycznych udostępnionych przez badany bank spółdzielczy, a także z literatury fachowej z zakresu spółdzielczości i bankowości. Do badania zdolności kredytowej zastosowano metodykę banku spółdzielczego, którego klientem jest badane gospodarstwo rolne [Instrukcja kredytowania..., 2007].

Rolnik był znanym i cenionym klientem badanego banku, gdyż korzystał wcześniej z kredytu odnawialnego na bieżącą działalność, a w 2007 r. starał się o pozyskanie kredytu preferencyjnego z linii „Młody Rolnik” na rozszerzenie produkcji.

Głównym kierunkiem gospodarstwa była produkcja jaj konsumpcyjnych w piętrowym kurniku zmodernizowanym w 2002 roku z wykorzystaniem kredytu „Młody Rolnik”. Powierzchnia użytkowa budynku wynosiła 501 m². Produkcja prowadzona była tradycyjnie na ściółce przy stosowaniu w żywieniu pasz pochodzących z zakupu. Przeciętnie w kurniku utrzymywane było 5000 sztuk kur niosek w cyklu jednorocznym. Wielkość produkcji od kury nioski wynosiła średnio 292 sztuki jaj. Produkcja towarowa (sprzedaż jaj) wynosiła ponad 1 460 000 sztuk rocznie. Badane gospodarstwo rolne było liczącym się produ-

centem jaj konsumpcyjnych na lokalnym rynku. Odbiorcą jaj były dwa punkty zlokalizowane w centrum pobliskiego miasta, jak również sklepy oraz przedszkole i piekarnia na terenie powiatu.

Analiza zdolności kredytowej kredytobiorcy na przykładzie banku kredytującego badane przedsiębiorstwo rolne

Na największe ryzyko bank jest narażony przy prowadzeniu operacji czynnych (aktywnych), w większości polegających na wtórnej emisji pieniądza do klienta, na zasadach zwrotu równowartości w określonym w umowie kredytowej terminie, wraz z kosztami obsługi kredytu – odsetkami i prowizją.

Badanie zdolności kredytowej ma na celu określenie przy przyznaniu kredytu stopnia ryzyka, na jakie jest narażony bank [Jaworski i in. 1997, s. 213]. Dobór właściwych metod do oceny sytuacji finansowo-ekonomicznej potencjalnego klienta służy minimalizowaniu tego ryzyka.

Ocena zdolności kredytowej wnioskodawcy może być przeprowadzona w pełnym lub podstawowym zakresie. Pełna ocena obejmuje analizę sytuacji ekonomiczno-finansowej wnioskodawcy. Podstawowa ocena obejmuje analizę: osiąganych przychodów i ponoszonych kosztów działalności rolniczej oraz uzyskanego dochodu rolniczego, terminowość spłaty zobowiązań podatkowych, jak również wobec banków i ZUS-u, płynności finansowej, stanu zasobów majątkowych oraz stanu, wielkości i efektywności prawnego zabezpieczenia kredytu. Pracownik banku przeprowadza wywiad z wnioskodawcą na temat prowadzenia ksiąg rachunkowych.

W analizowanym banku badanie zdolności kredytowej dokonuje się w kategoriach oceny formalnoprawnej i merytorycznej. Ocena formalnoprawna dotyczy sprawdzenia zdolności prawnej wnioskodawcy do zawierania umów, poprawności wypełnienia wniosku i jego kompletności oraz podpisów uprawnionych osób, zweryfikowania dokumentów źródłowych oraz dostarczonych materiałów. Ocena ta obejmuje także sprawdzenie przeznaczenia kredytu i ustalenie, czy przedsięwzięcie gwarantuje pełną spłatę kredytu.

Merytoryczna ocena wniosku kredytowego zaś opiera się na analizie sytuacji ekonomiczno-finansowej wnioskodawcy. Dokonuje się analizy ilościowej i jakościowej.

Podstawowym sposobem oceny ilościowej jest analiza wskaźników na podstawie danych z zaszczości (historycznych) ze sprawozdań finansowych i wskaźników na podstawie projekcji finansowej. Miarodajność wskaźników zależy bez-

pośrednio od jakości danych bazowych i jakości przyjętych założeń przy konstrukcji sprawozdań pro-forma.

Mierniki ilościowe dotyczą oceny: efektywności działania (rentowności, zyskowności), płynności finansowej (bieżącej i szybkiej), sprawności zarządzania (wskaźnik rotacji należności, zobowiązań, zapasów), poziomu zadłużenia (wskaźnik ogólnego zadłużenia, pokrycia majątku, obsługi długu). Badanie wskaźników polega na porównaniu ich z przyjętymi wartościami granicznymi, jak również z wartościami średnimi dla danej branży. W przypadku podmiotów charakteryzujących się wahaniami poszczególnych grup aktywów obrotowych wskaźniki sprawności działania należy dodatkowo wyliczyć na podstawie stanów przeciętnych (na przykład pięciu stanów w okresie roku). Na podstawie analizy strumienia przepływu pieniężnego dokonuje się oceny możliwości spłaty należności banku przez kredytobiorcę.

Do mierników jakościowych zaś zalicza się: ocenę kadry kierowniczej (jakość zarządzania), stopień zależności od rynku lub od dostawców i odbiorców. Ocenie podlega także dotychczasowa współpraca z bankiem oraz innymi instytucjami.

Ilościowa ocena zdolności kredytowej badanego gospodarstwa

Źródła finansowania przedsięwzięcia przedstawiono w tabeli 1. Środki własne stanowiły 30,2% całości inwestycji. Pozostałe środki w wysokości 530 000 zł pozyskano z kredytu preferencyjnego „Młody Rolnik”.

Ze szczegółowego zestawienia kosztów inwestycji wynikało, że największy udział w kosztach całej inwestycji stanowiły koszty budowy budynku inwentarskiego (548 132,21 zł). Koszty zakupu wyposażenia wynosiły 89 816,98 zł. Znaczącą kwotę stanowiły także koszty uruchomienia pierwszego cyklu produkcyjnego.

Projektowane wskaźniki dla rozpatrywanego gospodarstwa zostały przedstawione w tabeli 2.

Tabela 1
Źródła finansowania przedsięwzięcia

Wyszczególnienie	Kwota (zł.)	Udział (%)
Środki własne	229 734,39	30,23
Kredyt z linii "Młody Rolnik"	530 000,00	69,77
Źródła finansowania razem	759 734,39	100,00

Źródło: Dane udostępnione przez badany bank spółdzielczy.

Tabela 2

Analiza wskaźnikowa gospodarstwa rolnego finansowanego przez badany bank spółdzielczy

Wskaźnik	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Wskaźniki rentowności																	
ROS rentowność netto sprzedaży [%]	25,2	-10,3	18,0	18,1	18,1	18,2	18,2	18,3	18,3	18,5	18,5	18,5	18,6	18,7	18,7	18,8	18,8
ROA rentowność netto aktywów [%]	11,0	-3,7	9,4	8,9	8,5	8,1	7,8	7,5	7,2	7,0	6,7	6,5	6,3	6,1	5,9	5,7	5,5
ROE rentowność netto kapitału własnego [%]	11,2	-5,9	14,3	12,8	11,6	10,6	9,8	9,1	8,5	7,9	7,5	7,0	6,7	6,3	6,0	5,8	5,5
Wskaźniki sprawności działania																	
Rotacja zapasów w dniach	13,9	17,3	13,6	13,6	13,6	13,6	13,6	13,6	13,6	13,6	13,6	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7
Wskaźniki zadłużenia																	
Pokrycie aktywów kapitałem własnym [%]	97,9	62,2	65,4	69,4	73,3	76,8	79,9	82,9	85,5	88,0	90,3	92,5	94,4	96,3	98,0	99,6	100
Pokrycie aktywów trwałych kapitałem własnym [%]	131,0	63,9	74,6	85,8	97,7	110,4	124,0	138,4	153,9	170,5	188,3	207,4	228,1	250,5	274,8	301,3	330,2
Pokrycie aktywów trwałych kapitałem stałym [%]	133,7	102,7	114,0	123,7	133,3	143,9	155,1	167,1	179,9	193,6	208,4	224,3	241,5	260,2	280,4	302,5	302,5
Zadłużenie kapitału własnego [%]	2,1	0,6	0,52	0,44	0,36	0,33	0,25	0,21	0,17	0,14	0,11	0,08	0,06	0,04	0,02	0,01	0,0
Zadłużenie długoterminowe [%]																	
Wskaźniki obsługi długu																	
Zadłużenie ogółem [%]	2,1	37,8	34,6	30,6	26,7	23,2	20,1	17,1	14,5	12,0	9,7	7,5	5,6	3,7	2,0	0,4	0,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez badany Bank (1 – stan na 31 grudnia).

Analiza rentowności pozwala na ocenę zdolności wnioskodawcy do generowania zysku z prowadzonej działalności. Wszystkie wskaźniki rentowności należy interpretować w ujęciu dynamicznym bądź na tle branży. Im wyższy poziom tych wskaźników, tym lepsza efektywność działania badanego podmiotu gospodarczego. Wskaźnik rentowności sprzedaży wzrastał z 18,0% w 2008 roku do 18,3% w 2014 roku. Rentowność aktywów utrzymywała się na kilkuprocentowym poziomie, przy niewielkiej tendencji spadkowej (z 9,4% w 2008 roku do 7,2% w 2014 roku). Wskutek wystąpienia straty w wysokości 52,6 tys. zł w 2007 roku wszystkie wskaźniki zyskowności były ujemne. Wskaźnik rentowności netto kapitału własnego w latach 2008–2011 utrzymywał się na kilkunastoprocentowym poziomie, w kolejnych latach obniżył się do poziomu 8,5% w 2014 roku. Badane gospodarstwo zachowało płynność finansową przez cały badany okres, musiało jednak zabezpieczać środki finansowe na utrzymanie zapasów. Badane wskaźniki zostały przez Bank porównane z adekwatnymi wskaźnikami branżowymi.

Analiza sprawności działania daje odpowiedź na pytanie, jaka jest efektywność i zdolność klienta w zakresie wykorzystania posiadanych aktywów.

Rotacja zapasów wynosiła prawie 14 dni, jest to czas potrzebny na pełne odnowienie stanu zapasów. Malejąca wartość wskaźnika oznaczała szybszą rotację zapasów, co należy oceniać pozytywnie. W analizowanym przypadku wskaźnik ten utrzymywał się na odpowiednim poziomie w relacji do podobnych podmiotów z branży.

Wskaźniki zadłużenia (wiarygodności kredytowej) to przede wszystkim ocena struktury i poziomu zadłużenia klienta, zmian zachodzących w strukturze zadłużenia oraz zdolności klienta do obsługi zobowiązań.

Wskaźnik pokrycia aktywów kapitałem własnym z roku na rok wzrastał, tj. z 62,2% (2007) do 92,5% (2014), a wraz ze wzrostem tego wskaźnika malało ryzyko kredytowe gospodarstwa.

Wskaźnik pokrycia aktywów trwałych kapitałem własnym w początkowych latach utrzymywał się na poziomie od 63,9% (2007) do 97,7% (2014), w pozostałych latach aktywa trwale finansowane były w 100% kapitałami własnymi.

Wskaźnik pokrycia aktywów trwałych kapitałem stałym wynosił 102,7% w 2007 roku, w kolejnych latach obserwowano jego wzrost. Oznaczało to bezpieczną strukturę finansowania aktywów trwałych gospodarstwa.

Wskaźniki zadłużenia kapitału własnego, jak również zadłużenia długoterminowego utrzymywały się na zadowalającym poziomie. Wskaźniki zadłużenia w początkowej fazie były wysokie, jednak w kolejnych okresach spadały na skutek spłat rat kredytu. Gospodarstwo zachowało zdolność do pokrycia odsetek kredytowych i rat kapitałowych.

Gospodarstwo rolne generowało środki pieniężne z działalności operacyjnej (zysk oraz amortyzacja), które pokrywały wydatki związane z inwestycjami

oraz spłatą zadłużenia. Wydatki inwestycyjne w 2007 roku zostały sfinansowane kredytem bankowym długoterminowym. Ponadto właściciele gospodarstwa dokonywali corocznych wpłat na utrzymanie gospodarstwa, dzięki czemu następowała kumulacja gotówki.

W opinii banku badane gospodarstwo rolne dobrze rokowało na przyszłość. Posiadało zdolność kredytową, czyli w umownym terminie będzie regulowało swoje zobowiązania wobec wierzyciela, czyli spłatę rat kapitałowych wraz z kosztami obsługi kredytu (odsetkami i prowizją). Analiza wskaźnikowa dała pozytywną ocenę badanego gospodarstwa. Wartości uzyskanych wskaźników były dla banku zadowalające, stąd jego decyzja o udzieleniu wnioskowanego przez rolnika kredytu.

Niezależnie od oceny finansowej, bank dokonuje analizy jakościowej, która dotyczy wewnętrznych cech wnioskodawcy. Analiza jakościowa określa pozycję oraz występujące tendencje w otoczeniu klienta. Oceny tej dokonuje się na podstawie analizy wniosku kredytowego, czyli zweryfikowanych danych zawartych w informacji oraz załącznikach, jak również z wywiadów i inspekcji.

Podsumowanie i wnioski

Kredyt bankowy umożliwia realizację przedsięwzięć, podejmowanych przez kredytobiorców na terenach wiejskich.

Badanie zdolności kredytowej ma na celu określenie w każdym postępowaniu o przyznaniu kredytowi stopnia ryzyka, na jakie narażony jest bank. Ocena zdolności kredytowej Wnioskodawcy przeprowadzona została w pełnym zakresie. Badania zdolności kredytowej dokonano w kategoriach oceny formalnoprawnej oraz merytorycznej: ilościowej i jakościowej. W pracy przedstawiono ocenę ilościową badanego gospodarstwa, za pomocą wskaźników. Badano wskaźniki rentowności, sprawności działania, zadłużenia oraz obsługi kredytu. Wskaźnik rentowności sprzedaży wzrastał z 18,0% w 2008 roku do 18,8% w 2014 roku. Rentowność aktywów utrzymywała się na kilkuprocentowym, bezpiecznym w opinii Banku poziomie.

Wskaźnik sprawności działania (rotacji zapasów) wynosił 14 dni i była to wielkość poprawna. Wskaźnik zadłużenia kapitału własnego, jak również zadłużenia długoterminowego utrzymywały się na zadowalającym poziomie. Wskaźniki zadłużenia w początkowej fazie były wysokie, jednak w kolejnych okresach spadały wskutek spłat rat kredytu. Badane gospodarstwo zachowało zdolność do pokrycia odsetek kredytowych i rat kapitałowych.

Reasumując, przeprowadzona analiza dała pozytywne rezultaty, a badany podmiot w opinii Banku posiadał zadowalającą sytuację finansowo-ekonomiczną.

ną, co dobrze rokuje na przyszłość. Prowadzona działalność była dochodowa, dzięki czemu podjęta decyzja o finansowaniu wnioskowanej przez rolnika inwestycji była słuszna.

Literatura

- BIEŃ W., 1996: Czytanie bilansu przedsiębiorstwa (dla menedżerów). Wyd. V, FINANS – SERWIS, Warszawa.
- GNIEWEK J., 2003: Zarządzanie strategiczne w sektorze banków spółdzielczych w Polsce w okresie transformacji. Zesz. Nauk. Akademii Rolniczej w Krakowie, Rozprawy, zeszyt 294, Kraków.
- Instrukcja kredytowania działalności gospodarczej (materiały badanego BS), 2007.
- JAWORSKI W. L., KRZYŻKIEWICZ Z., KOSIŃSKI Z., 1997: Banki rynek, operacje, polityka. Wyd. Poltext, Warszawa.
- Metodyka oceny zdolności kredytowej wnioskodawcy i ryzyka kredytowego (materiały badanego BS), 2007.

Analysis of credit rating of poultry farm on the example of selected cooperative bank

Abstract

An assessment of creditworthiness of poultry trade company was carried out according to methodology used in cooperative bank in which analyzed company was taken loan. Data are connected with a loan period i.e. 2006–2022.

The purpose of creditworthiness assessment is risk estimation which take the bank providing the loan. Creditworthiness may be evaluated on the basic or full range. An assessment of creditworthiness is procedural action compatible with bank instructions. Firstly the chosen indices are analyzed and then they are compared with indices for particular trade or previous years. Indices of profitability, efficiency, indebtedness and debt service were calculated. Situation of considerable farm according to bank was satisfactory so decision about the loan was positive.